

Р. В. Лавров,

д. е. н., доцент, професор кафедри фінансів, обліку та оподаткування, ПВНЗ "Європейський університет", м. Київ, Україна

ORCID ID: 0000-0002-9655-4467

А. О. Кравченко,

аспірант, НУ "Чернігівська політехніка", м. Чернігів, Україна

ORCID ID: 0000-0002-1001-660X

С. В. Козловський,

д. е. н., професор, професор кафедри підприємництва, корпоративної та просторової економіки, Донецький національний університет імені Василя Стуса, м. Вінниця, Україна

ORCID ID: 0000-0003-0707-4996

Г. Ф. Мазур,

д. е. н., професор, професор кафедри управління та адміністрування, КЗВО "Вінницька академія безперервної освіти", м. Вінниця, Україна

ORCID ID: 0000-0002-5061-1817

DOI: 10.32702/2306-6806.2021.10.12

ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ КОРОНАКРИЗИ

R. Lavrov,

Doctor of Economic Sciences, Associate Professor, Professor of the Department of Finance, Accounting and Taxation, PHEI "European University", Kyiv, Ukraine

A. Kravchenko,

Postgraduate Student, Chernihiv Polytechnic National University, Chernihiv, Ukraine

S. Kozlovskyi,

Doctor of Economic Sciences, Professor, Professor of the Department of Entrepreneurship, Corporate and Spatial Economics, Vasyl' Stus Donetsk National University, Vinnytsia, Ukraine

H. Mazur,

Doctor of Economic Sciences, Professor, Professor of the Department of Management and Administration, PHEE "Vinnytsia Academy of Continuing Education", Vinnytsia, Ukraine

TRENDS AND PROSPECTS FOR THE DEVELOPMENT OF UKRAINE'S ECONOMY IN THE CORONAVIRUS CRISIS

Пандемія коронавірусу і введення карантинних заходів є основною причиною загострення сучасної соціально-економічної ситуації й поглиблення кризових явищ в Україні. Саме тому статтю присвячено дослідженню тенденцій та перспектив розвитку економіки України в умовах коронакризи. Охарактеризовано короткострокові й довгострокові наслідки впливу Covid-19 на економіку країн світу та встановлено, що пандемія завдала економічному сектору кожної держави найбільшого удару за останні декілька десятиліть. Представлено результати SWOT-аналізу поточного стану української економіки, який дозволив окреслити потенційні ризики, а також перспективи функціонування суб'єктів економічної діяльності під час коронакризи. Здійснено детальний аналіз динаміки валового внутрішнього продукту України в національній валюті та доларах США, що дав змогу кількісно описати масштаби фактичних коливань значень цього показника з метою оцінювання його впливу на економічне становище країни за досліджуваний період. Окрім того, проаналізовано галузеву структуру валового внутрішнього продукту за секторами економіки через вертикальний розвиток, що дозволило виявити ключові структурні зміни та зробити висновок про уповільнення темпів економічного зростання. Оцінено підсумкові показники зовнішньої торгівлі України в умовах світової коронакризи й з'ясовано, що відбулося покращення сальдо торговельного балансу в 2020 р. у зв'язку з поступовим пом'якшенням карантинних обмежень. Побудо-

вано рівняння лінійного тренду для прогнозування суми валового внутрішнього продукту України залежно від суми експорту, що дає підстави стверджувати, що в прогнозованому періоді слід очікувати збільшення величини результуючого показника до 3661,73 млрд грн у 2023 р., що перевищує на 28,05% допандемічний рівень. Наведено авторські висновки з проведеного дослідження і визначено вектори подальших наукових розвідок за цією проблематикою.

The global coronavirus pandemic and the introduction of quarantine measures are the main reason for escalation of the current socio-economic situation and deepening of the crisis in Ukraine. Therefore, the article is devoted to the study of development trends and prospects of the Ukrainian economy in the context of the coronavirus crisis. The short-term and long-term consequences of the impact of Covid-19 on the economy of the world countries have been described and it is established that the pandemic has dealt the biggest blow in the last few decades to the economic sector of each country. The results of SWOT analysis of the current state of the Ukrainian economy are presented, which allowed outlining potential risks, as well as prospects for the functioning of economic entities during the coronavirus crisis. A detailed analysis of the dynamics of Ukraine's gross domestic product in national currency and US dollars has been carried out, which made it possible to quantitatively describe the scale of actual fluctuations in the values of this indicator in order to assess its impact on the economic situation of the country during the study period. In addition, the sectoral structure of gross domestic product has been analyzed according to economy sectors through vertical development, which made it possible to identify key structural changes and conclude that the pace of economic growth is slowing down. The final indicators of Ukraine's foreign trade in the context of the global coronavirus crisis have been evaluated and it has been defined that there was an improvement in the trade balance in 2020 due to the gradual easing of quarantine restrictions. The equation of the linear trend has been constructed to predict the amount of Ukraine's gross domestic product depending on the amount of export, which gives reason to assert that in the forecast period we should expect an increase in the value of the resulting indicator to 3661.73 billion UAH in 2023, which exceeds the pre-pandemic level by 28.05%. Author's conclusions from the conducted study are given and vectors of further scientific researches on this issue are determined.

Ключові слова: економіка, валовий внутрішній продукт, економічний розвиток, економічна криза, коронакриза, коронавірус, пандемія Covid-19.

Key words: economy, gross domestic product, economic development, economic crisis, coronavirus crisis, coronavirus, pandemic Covid-19.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ В ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ

На сьогодні проблема пандемії вірусу Covid-19 є доволі гострою, часові рамки її вирішення не мають конкретних значень, а наслідки для економіки й соціальної сфери спрогнозувати доволі важко. Без перебільшення можна зауважити, що пандемія зачепила кожного суб'єкта господарювання. Країни закривають кордони та вводять карантинні обмеження для бізнесу і фізичних осіб із метою попередження подальшого розповсюдження вірусу. Юридичні особи й бізнес-сектор повинні пристосуватись до нових правил "гри", щоб "залишитись на плаву" та не стати банкрутом. Проте, як показує практика, бізнес, особливо країн з економікою, що розвивається, подібних обмежень не витримує, які призводять до скорочення штату працівників чи повного закриття організації. Фізичні особи у свою чергу, зіткнулися зі зростанням безробіття і рядом соціальних обмежень. Водночас слід акцентувати, що пандемія стала "двигуном" розвитку деяких секторів економіки. Одне можна зазначити напевне, що світ більше ніколи не буде таким, як раніше. Остання подібна за масштабами пандемія була в 1918—1920 рр., внаслідок якої близько 550 млн осіб захворіли на іспанський грип. Однак порівнювати

наслідки сучасної пандемії для економіки з вищезазначеною, на нашу думку, не є релевантним, враховуючи темпи науково-технічного прогресу, глобалізацію світових фінансових відносин, а також фактор того, що в 1918—1920 рр. економіки всіх країн були ослаблені обтяжливими витратами попередніх років на Першу світову війну. Говорячи про Україну, доречно зауважити, що в умовах перманентної нестабільності нашої економіки протягом останніх років наслідки пандемії будуть передбачуваними та можуть призвести до глибокої рецесії вітчизняної економіки. Саме тому вважаємо, що питання наслідків пандемії Covid-19 [8] для економіки України є одним із найбільш актуальних, що потребує комплексного аналізу.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Питання функціонування економіки за умов коронакризи досліджувались у працях багатьох вчених-економістів, зокрема: В. Борщ, І. Бураковського, М. Джулай, Д. Долбневої, В. Козловського, С. Кулицького, Л. Лавриненко, М. Окландера, В. Онищенко, П. Орлова, А. Ремізова, Ю. Сафонова, С. Сівіцької, А. Ставицького, І. Федулової, С. Юхименка та ін.

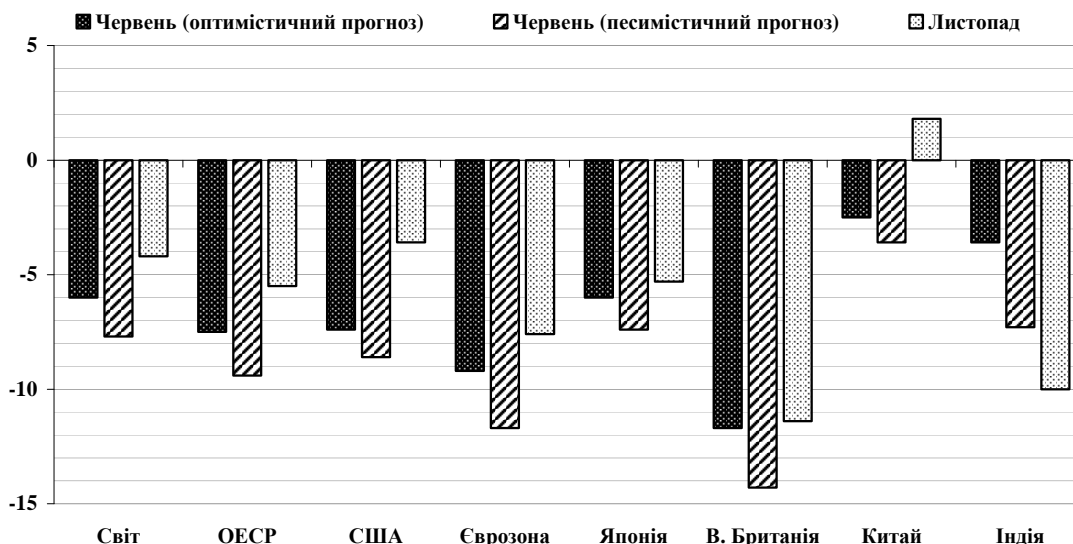

Рис. 1. Прогнози динаміки світового ВВП у 2020 р., %

Джерело: [6].

Попри достатню кількість наукових праць, присвячених коронакризі та її впливу на національну економіку, лише незначна їх частина стосується прямого аналізу тенденцій основних економічних показників.

МЕТА СТАТТІ

Головною метою статті є аналіз поточного стану економіки України в умовах пандемії коронавірусу, вивчення динаміки ключових індикаторів вітчизняної економіки та розрахунок їх прогнозних значень на майбутні періоди.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Пандемія коронавірусу й карантинні заходи для запобігання подальшого розповсюдження хвороби несуть у собі шоковий характер для світової економіки, а негативні наслідки від них можуть призвести до глибокої світової економічної кризи. З початком пандемії Світовий банк прогнозував спад світової економіки в 2020 р. на 5,2%. Подібний спад є найбільшим із часів Другої світової війни, а скорочення обсягів виробництва на душу населення торкнулося найбільшої частки країн, починаючи з 1870 р. [1].

Фахівці однієї з найпотужніших світових аудиторських компаній KPMG провели дослідження і поділили економічні наслідки пандемії коронавірусу на коротко-

строкові (з першого дня пандемії) та довгострокові (ті, що впливатимуть на економіку ще багато років).

До короткострокових наслідків належать [7]:

- обмеження експорту медичних препаратів і засобів індивідуального захисту;
- логістичні проблеми доставки товарів;
- зниження попиту;
- зміна традиційних бізнес-стратегій організацій.

До довгострокових наслідків було віднесено [7]:

- посилення політики, що направлена на ліцензування медичної продукції;
- запровадження протекціонізму й стимулювання вітчизняних товаровиробників з боку держав;
- зміна політики контролю логістичних та транспортних ризиків і розширення бази постачальників з боку юридичних осіб.

Компанія з управління ризиками Soface провела аналіз економіки країн Європи в умовах пандемії коронавірусу. Відповідно до проведеного дослідження, найбільшого спаду зазнала економіка Італії — на 18,5%, Португалії — на 14,1%, Франції — на 13,1%. Для французької економіки такий спад став найсуттєвішим після Другої світової війни [7].

Згідно прогнозів Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР), світовий валовий внутрішній продукт у 2020 р. внаслідок пандемії скоротився на 4,2%. Побідна рецесія була найгіршою з часів Великої депресії. Повні результати прогнозу представлено на рисунку 1.

Таблиця 1. Результати SWOT-аналізу економіки України в умовах пандемії Covid-19

Сильні сторони	Слабкі сторони
<ul style="list-style-type: none"> - розвиток медичної сфери; - початок виробництва власних ПЦР тестів; - піднесення IT-сфери внаслідок переходу до дистанційних форм комунікації (віддалена робота, навчання, доставка товарів і т.і.) 	<ul style="list-style-type: none"> - зменшення доходів ряду секторів економіки (логістика, транспорт, туризм, продаж непродовольчих товарів тощо); - банкрутство великої кількості суб'єктів малого та середнього бізнесу; - зростання рівня безробіття; - збільшення державного боргу
Можливості	Загрози
<ul style="list-style-type: none"> - розвиток вітчизняних виробників товарів та послуг; - зменшення залежності від імпорту товарів і послуг; - експорт власних ПЦР тестів; - поява нових підходів до ризик-менеджменту 	<ul style="list-style-type: none"> - посилення залежності від міжнародних фінансових організацій в зв'язку з отриманням позик; - наростання негативних настроїв серед населення; - відволікання коштів бюджету на боротьбу з пандемією; - перебої в логістиці товарів і послуг; - закриття міжнародних кордонів

Джерело: розроблено авторами.

Пандемія коронавірусу значним чином вплинула на економіку України, що не є дивним, зважаючи на постійний дефіцит державного бюджету і нестабільність політичної та соціальної сфер. Можемо констатувати, що перша хвиля пандемії (весна — літо 2020 р.) не несла в собі значних негативних тенденцій. Порівнюючи з країнами Європи, в Україні в цей період була значно менша кількість хворих і не було тотального завантаження медичної сфери. З початком другої хвилі коронавірусу в жовтні 2020 р. подальші перспективи розвитку економіки стають все більш загрозливими, враховуючи при цьому негативні настрої в соціальній сфері та попередній перерозподіл коштів фонду на боротьбу з коронавірусом на інші сфери діяльності. Кількість хворих суттєво збільшилась порівняно з першою хвилею, медичні заклади України перевантажені, які в майбутньому при збереженні подібної тенденції може очікувати повний колапс.

У жовтні 2020 р. було опубліковано дослідження ООН "Україна. Огляд гуманітарної ситуації — жовтень 2020". Відповідно до даних дослідження, 80% домогосподарств України внаслідок пандемії втратили доходи, а в більш, ніж 40% домогосподарств мінімум один із членів сім'ї втратив роботу. Частина господарств, що мають заборгованість, зросла на 4% — 15% станом на вересень 2020 р. проти 11% на початку пандемії. Експерти ООН прогнозують, якщо спостерігатимуться такі негативні тренди, то більше 9 млн жителів України можуть опинитися поза межею бідності [5].

Перед безпосередньою характеристикою поточних тенденцій в економіці вважаємо за доцільне провести SWOT-аналіз української економіки в умовах пандемії Covid-19. Такий аналіз дозволить загострити увагу на основних позитивних і негативних аспектах, а також допоможе виділити загрози та можливості розвитку національної економіки внаслідок коронакризи. Результати проведеного SWOT-аналізу оформимо у вигляді табл. 1.

З результатів SWOT-аналізу, наведених у таблиці 1, можемо констатувати, що слабкі сторони й загрози від пандемії прямим чином впливають на економіку, несуть у собі великі ризики та можуть призвести до глибокої

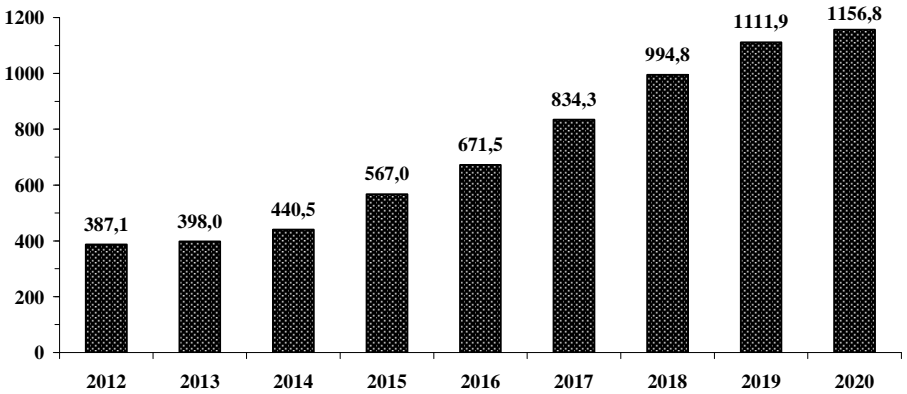

Рис. 2. Динаміка номінального ВВП України за III кв. 2012—2020 рр., млрд грн

Джерело: складено авторами на основі [2].

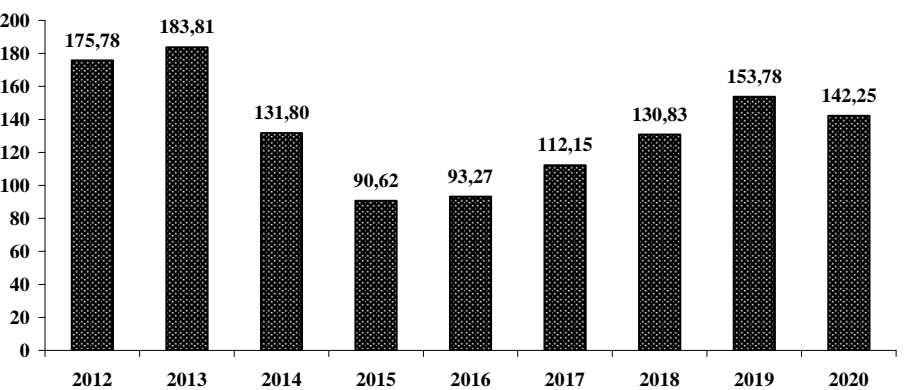

Рис. 3. Динаміка ВВП України станом на III кв. 2012—2020 рр., млрд дол. США

Джерело: складено авторами на основі [4; 10].

кризи економічного сектору. Водночас сильні сторони й можливості мають лише опосередкований вплив на економіку та ніяким чином не компенсують негативних тенденцій.

Аналіз динаміки валового внутрішнього продукту (ВВП) є важливим аспектом дослідження стану економіки, оскільки ВВП являє собою кінцеву ринкову вартість усіх товарів і послуг, що були вироблені на території країни протягом визначеного проміжку часу. Оцінка темпів зміни ВВП допоможе у визначенні ступеня впливу пандемії на вітчизняну економіку. Для нашого аналізу обрано дані за III кв. 2012—2020 рр. Графічно динаміку номінального ВВП України наведено на рисунку 2.

З рисунка 2 бачимо, що номінальний ВВП України щорічно зростає протягом обраного періоду. Проте варто враховувати, що політична нестабільність і військові дії на Сході України призвели до зростання темпів

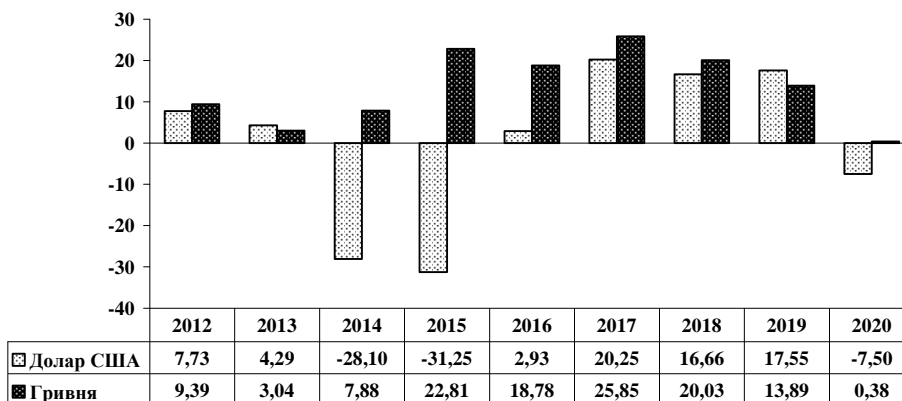

Рис. 4. Темпи зміни ВВП України в розрізі валют за 2012—2020 рр., %

Джерело: складено авторами на основі [2; 4].

Таблиця 2. Вертикальний аналіз ВВП України за видами економічної діяльності станом на III кв. 2012–2020 рр.

Стаття	2012 р.		2013 р.		2014 р.		2015 р.		2016 р.		2017 р.		2018 р.		2019 р.		2020 р.	
	%	Δ, %	%	Δ, %	%	Δ, %	%	Δ, %	%	Δ, %	%	Δ, %	%	Δ, %	%	Δ, %	%	Δ, %
Сільське, лісове та рибне господарство	7,45	0,16	7,61	0,38	9,50	1,89	11,29	1,79	10,52	-0,77	9,30	-1,22	8,88	-0,42	7,96	-0,92	7,46	-0,50
Добування промисловості та розроблення кар'єрів	6,00	-0,38	5,62	-1,07	5,22	-0,40	4,94	-0,28	5,38	0,44	5,89	0,51	6,02	0,13	6,00	-0,02	4,47	-1,53
Переробна промисловість	12,61	-0,21	11,54	-0,21	12,37	0,83	11,81	-0,56	12,15	0,34	11,91	-0,24	11,68	-0,23	11,04	-0,64	10,25	-0,79
Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	3,19	0,46	2,98	-0,03	2,88	-0,10	2,77	-0,11	3,02	0,25	3,04	0,02	3,30	0,26	3,33	0,03	3,17	-0,16
Водопостачання, каналізація, поводження з відходами	0,49	2,34	0,46	-0,29	0,46	0,00	0,42	-0,04	0,38	-0,04	0,35	-0,03	0,34	-0,01	0,36	0,02	0,41	0,05
Будівництво	2,63	14,38	2,34	0,32	2,26	-0,08	1,65	-0,61	1,70	0,05	1,86	0,16	1,99	0,13	2,30	0,31	2,39	0,09
Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів та мотоциклів	14,06	7,29	14,38	0,15	14,86	0,48	13,68	-1,18	13,40	-0,28	13,69	0,29	13,37	-0,32	13,25	-0,12	14,03	0,78
Транспорт, складське господарство, пошта та кур'єрська діяльність	7,14	0,72	7,29	0,00	6,32	-0,97	6,84	0,52	6,79	-0,05	6,66	-0,13	6,54	-0,12	6,85	0,31	6,69	-0,16
Гимнастичне розмирення та організація харчування	0,72	3,33	0,72	0,24	0,65	-0,07	0,62	-0,03	0,69	0,07	0,68	-0,01	0,76	0,08	0,91	0,15	0,70	-0,21
Інформація та телекомунікації	3,09	4,56	3,33	0,19	3,35	0,02	3,66	0,31	3,89	0,23	3,78	-0,11	3,96	0,18	4,51	0,55	5,08	0,57
Фінансова і страхова діяльність	4,37	6,56	4,56	0,60	4,46	-0,10	3,87	-0,59	2,82	-1,05	2,83	0,01	2,78	-0,05	2,89	0,11	3,02	0,13
Операції з нерухомим майном	5,96	3,33	6,56	0,36	6,33	-0,23	6,36	0,03	6,46	0,10	6,07	-0,39	6,09	0,02	6,39	0,30	6,97	0,58
Професійна, наукова й технічна діяльність	2,97	1,23	3,33	0,09	3,03	-0,30	2,85	-0,18	3,03	0,18	3,02	-0,01	3,30	0,28	3,55	0,25	3,38	-0,17
Діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування	1,14	4,68	1,23	0,48	1,18	-0,05	1,12	-0,06	1,31	0,19	1,24	-0,07	1,43	0,19	1,59	0,16	1,45	-0,14
Державне управління й оборона; обов'язкове соціальне страхування	4,20	5,57	4,68	0,38	4,84	0,16	4,70	-0,14	5,21	0,51	5,49	0,28	6,06	0,57	6,65	0,59	7,37	0,72
Освіта	5,19	3,35	5,57	0,13	5,07	-0,50	4,20	-0,87	3,91	-0,29	4,59	0,68	4,62	0,03	4,48	-0,14	4,89	0,41
Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	3,48	0,86	3,35	-0,13	3,09	-0,26	2,54	-0,55	2,43	-0,11	2,49	0,06	2,13	-0,36	2,30	0,17	2,55	0,25
Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок	0,67	0,95	0,86	0,19	0,82	-0,04	0,60	-0,22	0,57	-0,03	0,58	0,01	0,57	-0,01	0,58	0,01	0,56	-0,02
Надання інших видів послуг	0,87	12,79	0,95	0,08	0,90	-0,05	0,74	-0,16	0,75	0,01	0,78	0,03	0,85	0,07	0,97	0,12	0,86	-0,11
Податки на продукти	14,04	-0,15	12,79	-1,25	12,57	-0,22	15,47	2,90	15,86	0,39	16,08	0,22	15,65	-0,43	14,30	-1,35	14,63	0,33
Субсидії на продукти	-0,27	100	-0,15	0,12	-0,14	0,01	-0,14	0,00	-0,18	-0,04	-0,22	-0,04	-0,20	0,02	-0,21	-0,01	-0,23	-0,02
Разом	100	-	100	-	100	-	100	-	100	-	100	-	100	-	100	-	100	-

Джерело: [2].

інфляції та значної девальвації національної валюти, що не дозволяє зробити адекватний аналіз динаміки ВВП. Тому для більш об'єктивної оцінки пропонуємо дослідити динаміку ВВП України в млрд дол. США, що графічно відображено на рисунку 3.

На рисунку 3 можемо спостерігати вже не таке однозначне зростання ВВП України. Після збільшення обсягу ВВП у доларах США в 2013 р. відбулося значне падіння даного показника (2014—2015 рр.). Така ситуація одночасно обумовлена як початком військових дій на Сході, політичною нестабільністю й негативними настроями в суспільстві, так і значним падінням курсу гривні, що було наслідком вищенаведених факторів (курс гривні до долара США, відповідно до даних НБУ, станом на 27.12.2013 р. становив 7,99 грн; а станом на 31.12.2015 р. — 23,78 грн) [3].

Протягом 2016—2019 рр. сума ВВП України в доларах США постійно зростала з кожним роком, що обумовлено відносною стабілізацією економіки України порівняно з попередніми роками. Проте, попри позитивну динаміку, сума ВВП все одно залишається значно меншою, ніж у 2012—2013 рр. При цьому у наведеному графіку не враховується ще й інфляція долара США.

Станом на III кв. 2020 р. ВВП України у доларах США знизився порівняно з аналогічним періодом 2019 р. Варто констатувати, що саме пандемія Covid-19 та її наслідки призвели до подібного падіння показника, оскільки інших негативних факторів, які могли б викликати такий спад, не спостерігалось. Додатково пропонуємо проаналізувати темпи зміни ВВП України станом на III кв. 2012—2020 рр. по кожній валюті (рис. 4).

З динаміки на рисунку 4 слід відзначити, що в 2013 р. темп зростання ВВП знизився на 3,44% (гривня) та 6,35% (долар США) у зв'язку з початком кризових явищ в Україні. Кардинально протилежні значення темпів зміни ВВП у розрізі валют у 2014—2015 рр. було описано вище й пов'язано з девальвацією гривні в ці роки.

Протягом 2016—2019 рр. спостерігаємо постійне збільшення ВВП України як у гривні, так і доларах США. Така тенденція пов'язана зі зниженням активності військових дій на Сході, поступовим відновленням економіки та освоєнням нових ринків збуту вітчизняними виробниками товарів і послуг. Цікавою є ситуація в 2019 р., оскільки в цьому році темп зростання ВВП у доларах США становив 17,55% і перевищив темп аналогічного показника в гривні, який був на рівні 13,89%. На нашу думку, такий тренд пов'язаний з повним переважанням держави в Україні та активною діяльністю країни на міжнародному фондовому ринку шляхом продажу державних цінних паперів, що призвело до ревальвації національної валюти [9].

Станом на III кв. 2020 р. темп збільшення ВВП України в гривні становив 0,38% і зменшився на 13,51% порівняно з аналогічним показником 2019 р. У свою чергу, ВВП у доларах США взагалі знизився на 7,5%. Можемо констатувати, що саме пандемія коронавірусу призвела до подібного падіння економіки України.

Доцільно також провести вертикальний аналіз ВВП України за видами економічної діяльності за III кв. 2012—2020 рр. Такий аналіз допоможе у визначенні структури ВВП та її зміни протягом досліджуваного періоду. Результати вертикального аналізу представимо у вигляді таблиці 2.

Дані, наведені в таблиці 2, дають змогу оцінити основні зміни в складі ВВП України за період 2012—2020 рр. Так, частка суми надходжень переробної промисловості в структурі ВВП за аналізований період зменшилась на 2,37% (12,62% за III кв. 2012 р. проти

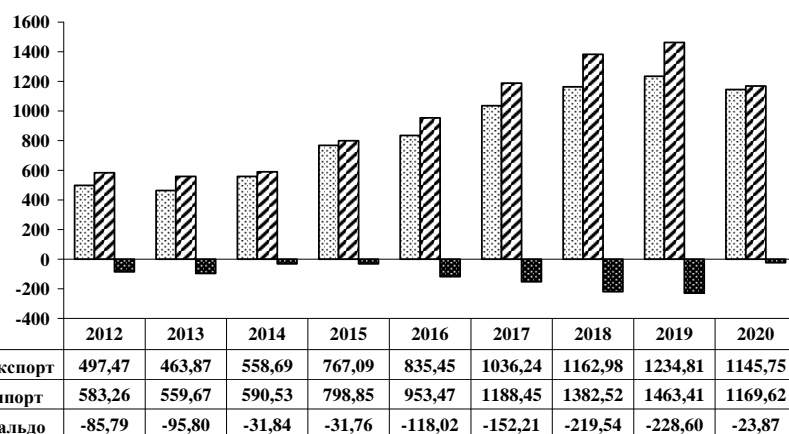

Рис. 5. Динаміка зовнішньої торгівлі України станом на III кв. 2012—2020 рр., млрд грн

Джерело: складено авторами на основі [2].

10,25% за III кв. 2020 р.). При цьому частка переробної промисловості постійно зменшувалась впродовж 2017—2020 рр. у середньому на 0,48% кожного року.

Оптова та роздрібна торгівля й ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів у загальній структурі ВВП збільшувались протягом 2012—2014 рр. у середньому на 0,40%. За період 2015—2019 рр. цей показник зменшувался кожного року, окрім 2017 р., коли спостерігалось незначне збільшення даного показника. За підсумками III кв. 2020 р. його частка збільшилась на 0,78% у структурі ВВП і становила 14,03%.

Податки на продукти також складають значну частку в загальній структурі ВВП України, яка впродовж аналізованого періоду постійно змінювалась — незначним чином спадаючи або зростаючи. За III кв. 2020 р. даний показник збільшився на 0,33% порівняно з даними за III кв. 2019 р. і становив 14,63% у загальному обсязі ВВП України.

Динаміка частки сільського, лісового та рибного господарства в загальній структурі ВВП України свідчить, що цей показник активно збільшувався в 2012—2015 рр. і за III кв. 2015 р. його значення було 11,29%. Після цього динаміка показника була постійно негативною і за III кв. 2020 р. становила 7,46% ВВП України.

З метою попередження стрімкого розповсюдження коронавірусу країнами було введено ряд карантинних обмежень. Одним із таких радикальних заходів стало закриття кордонів, що призвело до скорочення обсягу виробництва продукції компаніями та створило значні проблеми з логістикою для бізнес-сектору. За цих умов вважаємо за необхідне провести аналіз статистики зовнішньої торгівлі України станом на III кв. 2012—2020 рр. (рис. 5).

Дані на рисунку 5 свідчать, що в кожному з проаналізованих років сума імпорту переважає суму експорту, що відповідним чином відобразилося на зовнішньоторговельному сальдо України. У 2014—2015 рр. показники експорту та імпорту суттєво зросли, що знову ж таки пояснюється девальвацією гривні. У 2016—2019 рр. спостерігається постійне збільшення показників як імпорту, так і експорту. Цікавою є ситуація, яка склалась за підсумками III кв. 2020 р. із початком пандемії Covid-19. Так, сума імпорту й експорту зменшилась на 20,08% та 7,21% відповідно порівняно з III кв. 2019 р. — саме цей спад і є наслідком пандемії коронавірусу. Переважання темпів спаду суми експорту над імпортом пояснюється зменшенням доходів, зростанням безробіття й загальним падінням рівня життя населення України в порівнянні з іншими розвиненими країнами внаслідок карантинних заходів.

На основі здійсненого вище аналізу вважаємо за доцільне провести прогнозування суми ВВП України

Таблиця 3. Вихідні та прогнозні дані обсягу експорту України

Вихідні дані			Прогнозні дані		
Роки	Період (x)	Обсяг експорту, млрд грн (y)	Роки	Період (x)	Обсяг експорту, млрд грн (y)
2012	1	497,47	2021	10	1387,79
2013	2	463,87	2022	11	1494,19
2014	3	558,69	2023	12	1600,58
2015	4	767,09			
2016	5	835,45			
2017	6	1036,24			
2018	7	1162,98			
2019	8	1234,81			
2020	9	1145,75			
Рівняння тренду			$y = 106,395x + 323,844$		

Джерело: розроблено авторами.

Таблиця 4. Вихідні та прогнозні дані обсягу ВВП України

Вихідні дані			Прогнозні дані		
Роки	Обсяг експорту, млрд грн (x)	Обсяг ВВП, млрд грн (y)	Роки	Обсяг експорту, млрд грн (x)	Обсяг ВВП, млрд грн (y)
2012	497,47	1025,41	2021	1387,79	3143,16
2013	463,87	1056,56	2022	1494,19	3402,46
2014	558,69	1139,78	2023	1600,58	3661,73
2015	767,09	1399,71			
2016	835,45	1662,46			
2017	1036,24	2092,04			
2018	1162,98	2510,96			
2019	1234,81	2859,66			
2020	1145,75	2870,41			
Рівняння тренду			$y = 2,437x - 238,884$		

Джерело: розроблено авторами.

залежно від зміни суми експорту. Періодом прогнозування будуть дані станом за III кв. 2021—2023 рр. Такий економетричний прогноз будемо будувати на базі прогнозу лінійного тренду показника, використовуючи метод найменших квадратів. Відповідно до цього методу, залежність між змінними можна описати наступною функцією:

$$Y = b x + a \quad (1),$$

де y, x — змінні функції;
 a, b — параметри моделі.

Для початку зробимо прогноз обсягів експорту на визначений вище період. В якості змінних функції будуть виступати номер періоду (значення x) і обсяг експорту (значення y). Для розрахунку параметрів моделі b і a скористаємося функцією "ЛИНЕЙН" у редакторі Microsoft Excel, яка дозволяє провести розрахунок цих параметрів при вказаних значеннях змінних функції x та y .

Таким чином, рівняння тренду для прогнозування обсягу експорту матиме наступний вигляд:

$$y = 106,395x + 323,844.$$

На основі вищевказаного рівняння тренду зробимо прогнозування обсягів експорту на період 2021—2023 рр. Для розрахунку прогнозних даних обсягу експорту необхідно в зазначене рівняння підставити значення змінної x , якою буде виступати період. Для цього сформуємо таблицю 3, в якій будуть відображені вихідні дані для розрахунків і розраховані прогнозні показники.

Аналогічним чином побудуємо рівняння тренду для залежності обсягу ВВП (змінна y) від обсягів експорту (змінна x) для подальшого прогнозування. Для побудови залежності також будемо використовувати функціонал MS Excel. Отже, лінійну залежність між обома показниками можна виразити наступним рівнянням:

$$y = 2,437x - 238,884.$$

Для прогнозування обсягів ВВП на період 2021—2023 рр. у вищезазначене рівняння залежності підставимо значення прогнозних обсягів експорту, які були розраховані в таблиці 3, замість змінної x . Сформуємо таблицю 4, в якій відобразимо вихідні дані для розрахунків та прогнозний обсяг ВВП України за III кв. 2021—2023 рр.

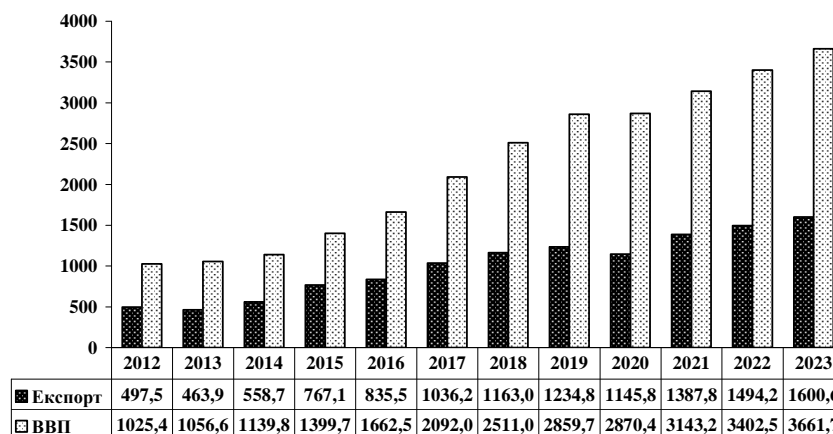

Рис. 6. Динаміка обсягів експорту і ВВП України за III кв. 2012—2023 рр., млрд грн

Джерело: розроблено авторами.

На базі вихідних та розрахованих у табл. 3 і 4 прогнозних даних обсягів експорту й ВВП України побудуємо графік за III кв. 2012—2023 рр. (рис. 6).

Аналізуючи прогнозні дані обсягів ВВП та експорту України за III кв. 2021—2023 рр. слід акцентувати, що обидва показники мають тенденцію до зростання в кожному з наступних років. Безумовно, подібну тенденцію можна назвати позитивною, але в сучасних реаліях України не менш важливо буде також враховувати показники темпів інфляції та девальвації гривні, адже при їх суттєвому зростанні реальні обсяги експорту і ВВП навпаки зменшаться, попри збільшення номінальних показників.

ВИСНОВКИ З ПРОВЕДЕНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

У результаті проведеного дослідження варто зазначити, що коронакриза головним чином негативно вплинула як на світову, так і українську економіку, а її наслідки будуть простежуватися протягом тривалого періоду часу в майбутньому. Подібні кризи носять історичний характер і останню схожу за масштабами кризу світ відчував після Другої світової війни.

Карантинні обмеження, які були запроваджені в Україні з метою запобігання поширенню коронавірусної хвороби, являля собою ряд обмежень для населення, зокрема: дотримання соціальної дистанції та самоізоляції, зупинка роботи транспорту, повне або часткове закриття шеругу підприємств і т.і. За таких умов відбулося значне погіршення багатьох соціально-економічних показників України. Насамперед, спостерігалось зниження показника ВВП у доларах США, щомісячних доходів домогосподарств, зростання рівня безробіття та частки господарств, які мають заборгованість тощо.

Здійснений SWOT-аналіз впливу коронакризи на економіку України дозволив виділити основні сильні сторони та можливості, які можуть стати запобіжником глибокого падіння економічних показників і каталізатором майбутнього відновлення економіки. Слабкі сторони та загрози згідно результатів вищезазначеного аналізу потребують оперативного втручання й моніторингу з боку держави.

Оцінка динаміки та структури зовнішньої торгівлі України також показала негативні результати: показники імпорту і експорту знизилися в 2020 р. на 20,08% та 7,21% відповідно. При цьому слід зазначити, що впродовж 2016—2019 рр. відбувалося постійне зростання цих показників. Тому ситуація в 2020 р. є наслідком саме коронакризи, а переважання темпів спаду суми експорту над імпортом пояснюється зменшенням доходів, збільшенням безробіття і загальним падінням рівня життя населення України.

Проведене в дослідженні прогнозування обсягу ВВП України залежно від зміни суми експорту показало позитивну тенденцію. Так, згідно з результатами прогнозу, у 2021—2023 рр. буде спостерігатися поступове зростання обох показників. Звичайно, потрібно також зважати на темпи зміни показників інфляції та девальвації гривні, які можуть суттєвим чином вплинути на відновлення і стабільність економіки.

Таким чином, можемо констатувати, що коронакриза є справжнім викликом для сучасної української економіки, масштаби якої вражають, а наслідки можуть мати непередбачувані катастрофічні результати. Ситуація значно погіршується нестабільністю в соціально-економічній сфері України, а світовий масштаб кризи є бар'єром для отримання допомоги від інших країн для боротьби з пандемією. Проте грамотне використання наявних ресурсів і можливостей, за позичення успішного історичного досвіду щодо подолання наслідків криз може відіграти вирішальну роль та стати фундаментом відбудови національної економіки.

Література:

1. COVID-19 грозит ввергнуть мировую экономику в тяжелейшую рецессию со времен Второй мировой войны. URL: <https://www.vsemirnyjbank.org> (дата звернення: 14.09.2021).
2. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 16.09.2021).
3. Офіційний сайт Національного банку України. URL: <https://bank.gov.ua> (дата звернення: 16.09.2021).
4. Офіційний сайт Світового банку. URL: <https://data.worldbank.org> (дата звернення: 16.09.2021).
5. Через COVID-19 Україну очікує найбільший економічний спад за 10 років. URL: <https://suspilne.media> (дата звернення: 14.09.2021).
6. Экономические последствия COVID-19 будут не смертельными. URL: <https://www.profinance.ru> (дата звернення: 14.09.2021).
7. Экономические последствия коронавируса. URL: <https://zubrcapital.com> (дата звернення: 14.09.2021).
8. Kozlovskiy S., Bilenko D., Kuzheliev M., Lavrov R., Kozlovskiy V., Mazur H., Taranych A. The System Dynamic Model of the Labor Migrant Policy in Economic Growth Affected by COVID-19. *Global Journal of Environmental Science and Management*. 2020. Vol. 6 (Special Issue (COVID-19)). P. 95—106. URL: <http://dx.doi.org/10.22034/GJESM.2019.06.SI.09>.
9. Kozlovskiy S., Petrunenko Ia., Baidala V., Myronchuk V., Kulinich T. Assessment of Public Welfare in Ukraine in the Context of the COVID-19 Pandemic and Economy Digitalization. *Problems and Perspectives in Management*. 2021. Vol. 19 (1). P. 416—431. URL: [http://dx.doi.org/10.21511/ppm.19\(1\).2021.35](http://dx.doi.org/10.21511/ppm.19(1).2021.35).
10. Ukraine: Gross Domestic Product (GDP). URL: <https://www.statista.com> (дата звернення: 16.09.2021).

References:

1. The World Bank Group (2020), "COVID-19 threatens to plunge the global economy into the worst recession since World War II", available at: <https://www.vsemirnyjbank.org> (Accessed 14 Sept. 2021).
2. The official web-site of the State Statistics Service of Ukraine (2021), available at: <https://www.ukrstat.gov.ua> (Accessed 16 Sept. 2021).
3. The official web-site of the National Bank of Ukraine (2021), available at: <https://bank.gov.ua> (Accessed 16 Sept. 2021).
4. The official web-site of the World Bank (2021), available at: <https://data.worldbank.org> (Accessed 16 Sept. 2021).
5. Public Broadcasting Company of Ukraine (2020), "Due to COVID-19 Ukraine expects the biggest economic downturn in 10 years", available at: <https://suspilne.media> (Accessed 14 Sept. 2021).
6. ProFinance Service (2020), "The economic consequences of COVID-19 won't be fatal", available at: <https://www.profinance.ru> (Accessed 14 Sept. 2021).
7. Zubr Capital (2020), "The economic consequences of the coronavirus", available at: <https://zubrcapital.com> (Accessed 14 Sept. 2021).
8. Kozlovskiy, S. Bilenko, D. Kuzheliev, M. Lavrov, R. Kozlovskiy, V. Mazur, H. and Taranych, A. (2020), "The System Dynamic Model of the Labor Migrant Policy in Economic Growth Affected by COVID-19", *Global Journal of Environmental Science and Management*, vol. 6 (Special Issue (COVID-19)), pp. 95—106.
9. Kozlovskiy, S. Petrunenko, Ia. Baidala, V. Myronchuk, V. and Kulinich, T. (2021), "Assessment of Public Welfare in Ukraine in the Context of the COVID-19 Pandemic and Economy Digitalization", *Problems and Perspectives in Management*, vol. 19, no. 1, pp. 416—431.
10. Statista (2021), "Ukraine: Gross Domestic Product (GDP)", available at: <https://www.statista.com> (Accessed 16 Sept. 2021).

Стаття надійшла до редакції 12.10.2021 р.